

Projekt: Deliberacja jako integralny mechanizm kształtowania polityk publicznych

Kierownik projektu: dr hab. Stanisław Mazur, prof. UEK

Projekt uzyskał finansowanie w ramach konkursu „OPUS-21”

Umowa nr **UMO-2021/41/B/HS5/04400** do projektu badawczego nr **2021/41/B/HS5/04400**

Okres realizacji projektu: 24 miesiące

Wprowadzenie

Podjęcie badań nad deliberacją i jej miejscem w cyklu polityk publicznych jest efektem obserwacji, że przy tworzeniu reform decydenci wykształcili zasadę „wpływania na zachowanie”. Jest to bardzo widoczne przy głębokiej polaryzacji społecznej, która odrywa decydentów publicznych od społeczeństwa. Dlatego warto badać możliwości poszerzenia uwarunkowań dla innowacyjnych modeli partycypacji społecznej w decyzjach władzy publicznej. Tym bardziej, że realistyczny model deliberacji zakłada przejście od opisu do działania, podkreślając aktywizującą, partycypacyjną rolę w przeobrażeniach społeczno-ekonomicznych i politycznych.

Deliberacja powinna zyskiwać na znaczeniu, bowiem zakłada szeroką i realną partycypację społeczną. Dodatkowo sprzyja temu różnorodność praktyk politycznych oraz coraz większa liczba wyzwań i zagadnień, które wymagają innowacji i nowego podejścia w celu przełamania logiki konfrontacji między rządem a środowiskiem społecznym, którego dotyczy zmiana. Deliberacja wzmacnia poczucie podmiotowości, ponieważ społeczne preferencje są uprzednio rozpoznane. Współuczestniczenie w procesie decyzyjnym tych, na których życie owe decyzje wpływają podwyższa poziom legitymizacji, akceptacji, a w konsekwencji – zwiększa efektywność, to natomiast może prowadzić do przełamania impasu nieufności i logiki konfrontacji między władzą a społeczeństwem.

Cele projektu/hipotezy badawcze

Naturalnym ekosystemem dla tworzenia polityk publicznych cechujących się skutecznością i efektywnością, niosących za sobą istotne wartości społeczne, a zarazem rozwiązania demokratycznie legitymizowane jest sfera publiczna. Jest ona tutaj rozumiana jako pole wytwarzania „wiedzy uwspólnionej” poprzez wykorzystanie modelu agregacyjnego (racjonalność proceduralna); modelu kontraktowego (racjonalność transakcyjna); modelu komunikacyjnego (racjonalność deliberatywna).

Mechanizmy większościowego lub kontraktowego sposobu tworzenia i implementacji polityk publicznych bez wykorzystania modelu komunikacyjnego opartego na deliberacji prowadzą do polityk publicznych skutkujących niską społeczną użytecznością i relatywnie niską efektywnością ekonomiczną.

Podstawowym celem projektu jest identyfikacji miejsca i roli deliberacji w procesie wytwarzania „wiedzy uwspólnionej” stanowiącej fundament dla uzgadniania, kształtowania i realizacji polityk publicznych. Celem projektu jest także ocena stopnia wykorzystania deliberacji w procesach kształtowania i realizacji polityk publicznych w Polsce oraz wypracowania „realistycznego modelu deliberacji”. Ponadto jego celem jest sformułowanie pakietu założeń do projektu zmian legislacyjnych oraz zestawu mechanizmów i instrumentów służących skutecznemu i efektywnemu wprowadzeniu deliberacji w sektorze publicznym.

Podstawowa hipoteza projektu zakłada, że bez znalezienia równowagi między większościami, kontraktowymi i deliberatywnymi modelami wytwarzania „wiedzy uwspólnionej” jakość polityk publicznych w Polsce będzie się dramatycznie obniżać - tak w wymiarze ekonomicznie pojmowanej efektywności i skuteczności, jak i w wymiarze obywatelskiej dla nich legitymizacji.

Metodologia

W projektowanym badaniu wykorzystane zostaną elementy analizy instytucjonalnej, w szczególności te dotyczące wytwarzania wiedzy i organizacyjnego uczenia się; mechanizmów kształtowania idei leżących u podstaw reform; form budowania politycznego i społecznego poparcia dla proponowanych rozwiązań oraz mechanizmów zmiany instytucjonalnej skutkującej zmianą modelu prowadzenia polityki publicznej. Ponadto zostaną wykorzystane (celem wzbogacenia analizy) elementy teorii aktora w działaniu, zwłaszcza te odnoszące się do natury aktorów publicznych i ich zbiorowości; trybów

komunikowania się i uzgadniania wykorzystywanych przez aktorów w politykach publicznych; autonomii normatywnej i funkcjonalnej aktorów w różnych kontekstach instytucjonalnych.

W badaniu zostaną wykorzystane następujące metody badawcze: badanie dokumentów; metoda obserwacyjna; metoda eksperymentalna; wywiady bezpośrednie; badania ankietowe, analiza statystyczna, podejście agentowe.

Zakłada się, że realizacja projektu przyczyni się do rozwoju nauki poprzez:

- a) rewizję dominującej w naukach społecznych normatywnej wizji deliberacji zakorzenionej w wyidealizowanym obrazie jednostki jako osoby bez reszty oddającej się sprawom publicznym oraz wspólnoty jako zbiorowości zintegrowanej wokół wspólnych republikańskich wartości, przekładającej interes publicznym nad interesy partykularne;
- b) poszerzenie pola dyskursu akademickiego nad fenomenem deliberacji poprzez jego odniesienie do sfery kształtowania i realizacji polityk publicznych oraz dostrzeżenie spadającego potencjału klasycznych teorii deliberacji do objaśniania procesów burzliwych przeobrażeń zachodzących w czasach narastającej złożoności świata społecznego;
- c) wprowadzenie realistycznej perspektyw w badaniach nad rolą deliberacji w procesie kształtowania i implementacji polityk publicznych, tak w zakresie metodologii badań, jak i sposobu formułowania ustaleń badawczych oraz budowania konceptualizacji badanego zjawiska;
- d) skonstruowanie oraz weryfikację kombinacyjnego podejścia metodologicznego (integrującego różne perspektywy teoretyczne i metody) umożliwiającego prowadzenie rzetelnych, zobiektywizowanych i analitycznie zaawansowanych badań nad wykorzystaniem deliberacji dla budowania polityk publicznych oraz formułowanie scenariuszy prognostycznych w tym zakresie;
- e) wypracowanie „realistycznego modelu deliberacji” cechującego się wysokim potencjałem analitycznym i oryginalnością w sferze formułowania wniosków badawczych.